

Het stadshart van Geleen is volop in ontwikkeling: de gemeente kan weer naar de toekomst kijken.
(foto: Ermindo Armino)

Hoe een artikel 12-status op het nippertje werd voorkomen

Sittard-Geleen danste op de rand van de vulkaan

In haar huidige vorm bestaat de gemeente Sittard-Geleen nu bijna acht jaar. Op 1 januari 2001 werden Sittard, Geleen en Born samengevoegd tot wat ze daar nu trots 'de op-één-na-grootste stad van Limburg' noemen, met bijna honderdduizend inwoners. Het was, wat betreft het aantal inwoners, ook de grootste herindeling uit de Nederlandse geschiedenis. Met grote gevolgen: het bracht de gemeente op de rand van de financiële afgrond.

Sinds de herindeling had Sittard-Geleen grote moeite de gemeentelijke boedel op orde te houden. Zowel het voormalige Sittard als Geleen wilde, toen eind vorige eeuw duidelijk werd dat niet meer aan herindeling viel te ontkomen, nog snel een aantal grote projecten realiseren, bang dat er anders van de mooie plannen niets meer terecht zou komen. Het zadelde de nieuwe gemeente op met een lastige erfenis die haar tot de rand van de financiële afgrond bracht. De herindeling was bovendien niet voor niets: de nieuwe gemeente kreeg opdracht om zich op diverse terreinen te ontwikkelen.

Daar kwamen nieuwe, van bovenaf opgelegde ontwikkelingen bij. Serve Roberts, hoofd van de afdeling Financiële en Juridische Bedrijfsvoering: 'We waren een cumulatieve nadeelgemeente. Door de nieuwe situatie kregen we jaarlijks anderhalf miljoen euro minder uit het Gemeentefonds. De Wet maatschappelijke ontwikkeling werkte ook in ons nadeel, evenals de nieuwe Wet werk en bijstand en de compensatie voor het afschaffen van het gebruikersdeel van de OZB. Wij hebben veel langdurig werklozen die niet zomaar kunnen worden teruggeleid naar werk of studie.'

Het zag er dus somber uit voor de Limburgse gemeente. Ook al doordat altijd een terughoudend lokaal belastingbeleid is gevoerd. Roberts: 'We mochten de belastingen, die erg laag waren, niet zomaar verhogen. Jaarlijkse tariefverhogingen zijn aan grenzen gebonden. Die achterstand konden we via ontheffing beperkt inlopen.' Toch kon de gevreesde artikel 12-status, de situatie waarin gemeenten feitelijk onder curatele van het Rijk komen te staan, worden afgewend. Zelfs zonder de burgers van Sittard-Geleen het vel over de oren te halen, want op belastinggebied is de gemeente nu een middenmoter in Limburg.

Tijd voor keuzes

In maart 2006 bracht een commissie van wijzen een kritisch rapport uit (*Tijd voor keuzes*) over de huishouding van Sittard-Geleen. De gemeente stond toen al onder toezicht van de provincie Limburg vanwege het niet-sluiten van de meerjarenbegroting, het ontbreken van beheersplannen, een hoog risicoprofiel en een te beperkte algemene reserve.

Hoewel de gemeente destijds besefte dat het water haar tot de lippen stond, handelde ze daar nog niet naar. Er was fors bezuinigd, zo'n twaalf miljoen euro per jaar,

ook in de omvang van de ambtelijke organisatie, maar tegelijkertijd werd wel beleid op beleid gestapeld – zonder dat eerdere beleidsprioriteiten werden beëindigd. Dat was twee jaar geleden. Het tij is nu gekeerd, constateert men in Sittard-Geleen tevreden. Met ingang van volgend jaar versoepelt de provincie het financieel toezicht: in plaats van controle vooraf (preventief toezicht) wordt dan achteraf (repressief) getoetst of de gemeente een behoorlijk financieel beleid voert. Een mijlpaal voor de jonge gemeente, zei wethouder Pieter Meekels in juni, toen hij de verlossende brief uit Maastricht had gelezen. Hij kan dat beoordelen, want Meekels draait al heel lang mee in de gemeente. In de jaren zeventig en tachtig was hij financieel medewerker in de toenmalige gemeente Born en hij is sinds 1986 actief in de lokale politiek, afwisselend als raadslid en als wethouder. Hij plaatst de oorzaak van de financiële problemen in de eerste jaren na de herindeling. 'Laat ik eerlijk zijn, het was gewoon een chaos. We hebben twee jaar lang doorgewerkt als waren we nog drie gemeenten, met slechts marginale wijzigingen in het beleid. De organisatie was niet op orde. Pas later zijn flinke stappen gezet, zoals de uitvoering van het veranderplan *Impuls 2005*: niet minder dan een radicale omvorming van de ambtelijke organisatie. Bijna zestig procent van de ambtenaren kreeg een andere baan. Sectoren en afdelingen veranderden, evenals structuren en werkwijzen. *Impuls 2005* duurde twee jaar, daarna kwam de rust in het stadskantoor terug. Dit jaar is de werkwijze vereenvoudigd: per onderwerp wordt één man of vrouw verantwoordelijk gesteld voor de sturing. Verschuilen achter collega's of procedures is er niet meer bij. En dan was er natuurlijk het externe rapport *Tijd voor keuzes*. Dat kwam uit op het moment dat de artikel 12-status dreigde. Met duidelijke taal: de gemeente moest maar eens afstappen van het principe "wij compenseren wel wat het Rijk onze burgers oplegt". Nee, minder geld betekent gewoon: krimpen van beleid, zei de onderzoekscommissie.'

Verankerd

Het gemeentebestuur pakte de handschoen op. *Tijd voor keuzes* is bijna één-op-één overgenomen in het coalitieakkoord van de politieke groepering GOB, PvdA en GroenLinks en de raad heeft het vervol-

Artikel 12

Op dit moment zijn er drie artikel 12-gemeenten:

- Boskoop (sinds 2002)
- Loppersum (sinds 2008)
- Ouderkerk (sinds 2008)

Sinds 2004 deden zes gemeenten een beroep op een aanvullende uitkering. Behalve de drie genoemde waren dat:

- Nederbetuwe (2004-2006)
- Nieuwkoop (2004-2006)
- Simpelveld (2003-2007)

Strikt genomen is ook Lelystad een artikel 12-gemeente, omdat de gemeente sinds 1987 een aanvulling op het Gemeentefonds krijgt die via artikel 12 aan die gemeente wordt uitgekeerd. Sinds 1998 echter staat Lelystad niet mee r onder curatele.

gens verankerd in zijn beleid. Een voorbeeld van een belangrijke keuze: in plaats van bepaalde functies aan te bieden in alle drie de voormalige gemeenten, kiest Sittard-Geleen voor specialisatie: Sittard wordt stedelijk ontmoetingscentrum, Geleen wordt servicecentrum en in het Middengebied worden de accenten gelegd op gezondheid door zorg en sport. Op basis van *Tijd voor keuzes* werd 13,5 miljoen euro structureel per jaar omgebogen. Meekels: 'Toen ik in 2006 na een afwezigheid van drie jaar terugkwam als wethouder, viel mij op dat er weliswaar veel verbetertrajecten waren ingezet maar dat daar geen samenhang tussen zat. Als er iets gebeurt op het ene terrein, heeft dat vaak gevolgen voor het andere. Daar was onvoldoende zicht op. Dat is nu veranderd, er wordt ook veel meer tussen de diensten en afdelingen gecommuniceerd.'

Dat gebeurt aan de hand van meer dan honderd 'actiekaarten' waarop precies is beschreven wat er per onderdeel van de organisatie moet verbeteren, hoe dat dient te gebeuren en wie ervoor verantwoordelijk is. Daar werd tevens een uitvoeringsbudget aan gekoppeld.

Iedere 'kaarteigenaar' moet maandelijks rapporteren over de voortgang en dagelijks wordt op intranet over de kaarten geschreven. Geen ambtenaar kan eraan ontsnappen. Vorig jaar is bij ruim tachtig procent van deze kaarten het beoogde resultaat bereikt, de rest is of wordt dit jaar afgerond. 'We hebben', zegt de wethouder, 'het ergste achter de rug. Sittard-Geleen kan weer vooruit kijken.'